

რა არის პოლიტიკა?

შინაარსი

„თავისი ბუნებით, ადამიანი პოლიტიკური ცხოველია“
არისტოტელე, პოლიტიკა, წიგნი I

პოლიტიკა აზარტული რამაა — ჩვენ ხომ ყველაფერზე დაუა გვიყვარს! ვდავობთ იმაზე, როგორ ვიცხოვროთ, ვის რა და რამდენი ეკუთვნის, როგორ განაწილდეს ძალაუფლება თუ სხვა რამ მიწიერი სარგებელი; რას ემყარებოდეს საზოგადოება — თანამშრომლობასა თუ ურთიერთდაპირისპირებას და ა.შ. ეგ კი არა, დავის გადაჭრის გზებზეც კი ვერ შევთანხმებულვართ: როგორ მივიდეთ საერთო აზრამდე, ვის ეთქმის სიტყვა, რაოდენი გავლენა შეიძლება გააჩნდეს თითოეულ ჩვენგანს... სწორედ ამიტომ უწოდა არისტოტელემ პოლიტიკას “მეცნიერებათა მეცნიერება”: ანუ, არც მეტი, არც ნაკლები — ის, რისი მუშევობითაც ადამიანები ცდილობენ ცხოვრება გაიმჯობესონ და სამართლიანი საზოგადოებაც შექმნან. პოლიტიკა, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოებრივი საქმიანობაა: მუდამ დიალოგია და მონოლოგს ვერ იტანს. რობინზონ კრუზოსავით საზოგადოებას მოწყვეტილ ადამიანს მარტივი მეურნეობის გაძღოლაც შეუძლია და ხელოვნების ნიმუშების შექმნაც, ოღონდ პოლიტიკაში კი ვერანაირად ვერ ჩაერთვება — პოლიტიკა მხოლოდ მეორე ადამიანის, ქალი/მამაკაცი პარასკევას გამოჩენით იწყება.

ასეა თუ ისე, პოლიტიკის თანამდევი უთანხმოება პოლიტიკის, როგორც საგნის განსაზღვრაზეც ახდენს გავლენას და იმაზეც, თუ როგორ უნდა შევისწავლოთ იგი. ამ ორივე საკითხის ირგვლივაც კი არ არსებობს ერთიანი აზრი: რა არის ის, რაც საზოგადოებრივ ურთიერთობებს „პოლიტიკად“ აქცევს და როგორ უნდა მოხდეს თავად პოლიტიკური აქტივობის ანალიზი თუ ახსნა.

ამ თავში შემდეგი ძირითადი საკითხებია განხილული:

საკანძო საკითხები:

- ◀ პოლიტიკის, როგორც საქმიანობის განმსაზღვრელი ნიშან-თვისებები.
- ◀ როგორ აღიქმებოდა პოლიტიკა სხვადასხვა დროის მოაზროვნეებისა თუ განსხვავებული ტრადიციების მიერ.
- ◀ პოლიტიკა, როგორც ზოგიერთის, თუ ყოველი საზოგადოებრივი ინსტიტუტის საქმე.
- ◀ რა და რა მიდგომა არსებობს პოლიტიკის, როგორც სამეცნიერო დისციპლინის შესასწავლად.
- ◀ შეიძლება თუ არა პოლიტიკის მეცნიერულად შესწავლა.
- ◀ ცნებების, მოდელებისა და თეორიების მნიშვნელობა პოლიტიკური ანალიზისთვის.

პოლიტიკის რაობის განსაზღვრა

პოლიტიკა როგორც მართვის ხელოვნება.

პოლიტიკა როგორც საზოგადოებრივი ურთიერთობა.

პოლიტიკა როგორც დათმობა (კომპრომისი) და თანხმობა (კონსენსუსი).

პოლიტიკა როგორც ძალაუფლება.

პოლიტიკის შესწავლა

პოლიტიკის შესწავლის მეთოდები.

შესაძლებელია თუ არა პოლიტიკის მეცნიერულად შესწავლა?

ცნებები, მოდელები და თეორიები

შეჯამება/კითხვები განსასჯელად/ დამატებითი საკითხავი

პოლიტიკის რაობის განსაზღვრა

ფართო გაგებით, პოლიტიკა ის საქმიანობაა, რომლის მეშვეობითაც ადამიანები თანაცხოვრებისათვის აუცილებელ ზოგად წესებს ადგენენ, იცავენ ან ცვლიან. თუმცა “პოლიტიკა”, ამავე დროს, აკადემიური დისციპლინის დასახელებაცაა და ცხადია, საქმიანობის შესაბამისი სფეროს შესწავლაც გულისხმობს. პოლიტიკა უცილობლად უკავშირდება ისეთ ცნებებს, როგორცაა **კონფლიქტი** და **თანამშრომლობა**: ერთის მხრივ, განსხვავებულ აზრთა შეხლა, მისწრაფებათა სხვადასხვაობა, მოთხოვნილებათა ჯიბრი და ინტერესთა დაპირისპირება თავისთავად ქმნის იმ საერთო წესებზე დავის წინაპირობას, რომელთა მიხედვითაც ცხოვრება გეიწვევს; მეორეს მხრივ, ყველა ვხვდებით, რომ ამ წესებზე ზემოქმედებისა თუ მათი დაცვის უზრუნველსაყოფად, ადამიანებმა უნდა ვითანამშრომლოთ — სწორედ აქედან მომდინარეობს პოლიტიკური ძალაუფლების, როგორც „გუნდური თამაშის“ ჰანა არენდტისეული განსაზღვრა. აი ამიტომაც, პოლიტიკის დედაარსად ზშირად კონფლიქტების გადაწყვეტის პროცესს მიიჩნევენ, როცა განსხვავებული თვალსაზრისებისა და დაპირისპირებული ინტერესების ერთმანეთთან დაახლოება ხერხდება. თუმცა, ფართო გაგებით, პოლიტიკა უმჯობესია კონფლიქტის გადაჭრის გზის ძიებად მივიჩნიოთ და არა საბოლოო შეთანხმების მიღწევად, რამდენადაც ამა თუ იმ მიზეზის გამოისობით, ყოველთვის და ყველა კონფლიქტის გადაჭრა შეუძლებელია. რაკილა ადამიანებს შორის არსებულ განსხვავებას ვერსად გავექცევით — ისევე, როგორც დაუკმაყოფილებელ სურვილებს (საყოველთაო კეთილდღეობამდე ჯერ კიდევ შორია), დაბეჯითებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პოლიტიკა კაცობრიობის არსებობის მუდმივ თანამდევად რჩება.

ნებისმიერი მცდელობა, ზუსტად განისაზღვროს “პოლიტიკის” არსი, ორ მთავარ პრობლემას აწყდება. პირველი — იმ ასოციაციების სიმრავლეა, რასაც სიტყვა პოლიტიკის ყოველდღიური ხმარება იწვევს: სხვაგვარად თუ ვიტყვით, ეს ცნება პირდაპირ “გაძეგვლია” მნიშვნელობებით. მაშინ როცა ეკონომიკას, გეოგრაფიას, ისტორიას ან ბიოლოგიას, როგორც წესი, წმინდა აკადემიურ დისციპლინებად მივიჩნევთ ხოლმე, ცოტა თუ მოიძებნება ისეთი, ვისაც პოლიტიკის შესახებ წინასწარ აკვიატებული შეხედულებები არ გააჩნდეს. მაგალითად, ძალიან ბევრს რატომღაც ჰკონია რომ ისინი, ვინც *პოლიტიკას* სწავლობს ან ასწავლის, მეტნაკლებად მიკერძოებულნი უნდა იყვნენ და ამ საგნის სუბიექტური დამოკიდებულების გარეშე შესწავლაც დაუჯერებლად მიაჩნიათ. უფრო მეტიც, პოლიტიკა ერთგვარ “ბინძურ საქმედაც” კი ითვლება, რომლის ხსენებაზე ზოგს ათასი უბედურება, არეულობა, შფოთი და ძალადობა ახსენდება, ზოგს კიდევ — სიცრუე, ფარული ინტრიგები და პოლიტიკანთა ცრუპუნტელობა. ამაში ახალი არაფერია: უკვე 1775 წელს სემუელ ჯონსონმა პოლიტიკისადმი თავისი უარყოფითი დამოკიდებულება იმით გამოხატა, რომ განაცხადა: *პოლიტიკა სხვა არაფერია, თუ არა ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის საშუალებაო*; ხოლო მე-19 საუკუნის ამერიკელმა ისტორიკოსმა, ჰენრი ადამსმა იგი “სისტემაში მოქცეულ სიძულვილად” მონათლა. აქედან გამომდინარე, “პოლიტიკის” განსაზღვრის ყოველი შემდგომი მცდელობა,

კონფლიქტი: წინააღმდეგობა დაპირისპირებულ მხარეთა შორის, რომელიც აზრთა სხვადასხვაობას, სურვილთა, მოთხოვნილებათა და ინტერესთა სხვადასხვაობას ასახავს.

თანამშრომლობა: ერთობლივი ქმედება; მიზნის მიღწევა კოლექტიური ძალისხმევის შედეგად.

თავისთავად ამ ტერმინის მსგავსი ასოციაციებისაგან გამოთავისუფლებასა და პოლიტიკის, როგორც ცნების „შებლალული სახელის“ აღდგენას, მისი, როგორც ღირსეული საქმიანობის სტატუსის დამკვიდრებას გულისხმობს.

მეორე თავსატეხი ისაა, რომ ყველაზე დიდი ავტორიტეტებიც კი დღემდე ვერ შეთანხმებულან, კერძოდ რას ეხება პოლიტიკის საგანი. ათასგვარი ახსნა არსებობს: პოლიტიკა როგორც ძალაუფლების განხორციელება, ხელისუფლების განმტკიცება, კოლექტიური გადაწყვეტილებების მიღება, სასიცოცხლო რესურსების გადანაწილება თუ ხალხით მანიპულირება და ა.შ. ჩვენს მიერ შემოთავაზებულ განსაზღვრას — “პოლიტიკა ძირითადი საზოგადოებრივი წესების შემუშავება, უზრუნველყოფა და შეცვლა” — ერთი უპირატესობა გააჩნია: ის საკმარისად ფართოა, რათა შემოსხენებულ განმარტებათა უმრავლესობა მაინც მოიცავს. ოღონდ თუ ამ განსაზღვრასაც მეტისმეტად ჩავეძიებით, პრობლემები არ დაილევა: ვთქვათ, პოლიტიკა საზოგადოებრივი თანაცხოვრების წესების შემუშავების, უზრუნველყოფისა თუ შეცვლის ერთი რაღაც კონკრეტული გზაა (ანუ მშვიდობიანად, მოლაპარაკებებისა და დებატების საშუალებით), თუ ნებისმიერი სხვა გზაც მისაღებია? ასევე, სად ტარდება პოლიტიკა: საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროსა და ინსტიტუციებში განურჩევლად, თუ მხოლოდ რომელიმე კონკრეტულში?

ამ კუთხით “პოლიტიკა”, შესაძლოა, არსებითად სადაო ცნებაც იყოს იმ თვალსაზრისით, რომ არაერთი მისაღები თუ უბრალოდ, არსებობის უფლების მქონე მნიშვნელობა გააჩნია. მეორეს მხივ, შესაძლოა განსაზღვრათა სხვადასხვაობა მართყად აიხსნას — ერთსა და იგყვე ცნებას იმთაყითყვე განსხვავებული პოზიციიდან განმარტაყვენ ხოლმე.

მიუხედაყად იმისა, ურთიერთგამომრიცხავ კონცყვეციებთან გვაქვს საქმე თუ ალტერნატიულ ხედვასთან, პოლიტიკის რაობაზე მაინც ღირს კამათი, რადგან სწორედ ამ კამათში იყვეთება საგნის მეცნიერული შესწავლისას გაჩენილი ინტელექტუალური და იდეოლოგიური უთანხმოებანი; პოლიტიკის რაობაზე არსებული განსხვავებული შეხედულებების შესახებ კი ქვემოთ ვისაუბრებთ:

- ქპოლიტიკა, როგორც მართყის ხელოვნება
- ქპოლიტიკა, როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობა
- ქპოლიტიკა, როგორც დათმობის (*კომპრომისი*) და თანხმობის (*კონსენსუსი*) უნარი
- ქპოლიტიკა, როგორც ძალაუფლებისა და რესურსების გადანაყილეების ინსტრუმენტი.

ხელისუფლება

ამ ცნების ყველაზე მართყი განმარტებაა “კანონიერი ძალაუფლება”. თუკი ძალაუფლება სხვათა ქცევაზე ზემოქმედებას გულისხმობს, ხელისუფლება ამგვარი მოქმედების კანონიერებას ნიშნავს. ამიტომაც ხელისუფლება მოყალობის ყვნებულ გააზრებას უფრო ყვეყნება, ვიდრე იძულებასა თუ მანიპულირებას. ამ გაგებით, „ხელისუფლება“ კანონიერებითა და მართყულობით შემოსილი ძალაუფლებაა. იმისდა მიხედყით, თუ რას ყმყარება ხელისუფლების გაყენა, მაქს ყებერი, სამ ტიპს განასხვავებდა: ისტორიულ ყვეყებზე დაყუნებულ ტრდიციულ ხელისუფლებას, პიროყულ გაყენაზე დაყრდნობილ ქარიზმატიულ ხელისუფლებასა და საერთო კანონებისა და წესების ერთობლიობის მიხედყით მოქმედ რაციონალურად კანონმორჩილ ხელისუფლებას.

პოლიტიკა როგორც მართვის ხელოვნება

„პოლიტიკა მეცნიერება კი არა, ხელოვნებაა...“ — ერთხელაც ასე განუცხადებია კანცლერ ბისმარკს გერმანიის რაიხსტაგში და სწორედაც რომ სახელმწიფოს მართვის ხელოვნებას, ანუ კოლექტიური გადაწყვეტილებების მიღებისა და გატარების გზით საზოგადოებრივ ურთიერთობებზე კონტროლს გულისხმობდა. ეს არის ალბათ, პოლიტიკის ის კლასიკური განსაზღვრება, რომელიც ამ სიტყვის პირველადი, ანტიკურ საბერძნეთში შექმნილი მნიშვნელობიდან მომდინარეობს.

ტერმინი “პოლიტიკა” პოლისიდან წარმოსდგება (**polis**), რაც სიტყვასიტყვით “ქალაქ-სახელმწიფოს” აღნიშნავს. ანტიკურ ხანაში საბერძნეთი დამოუკიდებელ პოლისებად იყოფოდა და ყოველ მათგანს მართვის საკუთარი სისტემა ჰქონდა. ამ “ქალაქ-სახელმწიფოებში” ყველაზე დიდი და გავლენიანი ათენი გახლდათ, რომელსაც ხშირად დემოკრატიული მმართველობის აკენადაც სახავენ. ამგვარად, თვით ცნება პოლიტიკა შეიძლება პოლისის საქმიანობასთან მიმართებაში განვიხილოთ — ანუ “ის, რაც პოლისს ეხება”. ამ განსაზღვრების თანამედროვე ფორმულირება კი ამგვარი იქნებოდა: „ის, რაც სახელმწიფოს ეხება“. პოლიტიკის ასეთი გაგება ყველაზე ხშირად ისმის ყოველდღიურ საუბარში: “პოლიტიკაშიაო”, ჩვეულებრივ ამბობენ ხოლმე ადამიანზე, რომელსაც ესა თუ ის საჯარო თანამდებობა უკავია, ხოლო თუ ვინმე საჯარო თანამდებობის დაკავებას აპირებს, ასეთზე იტყვიან, პოლიტიკაში მოსვლა მონდომებიაო... სწორედ ამგვარი განსაზღვრის დამკვიდრებას ცდილობდა პოლიტიკური მეცნიერება მისი კლასიკური გაგებით.

დასკვნა, რომ “რაც კი სახელმწიფოს ეხება”, ყველაფერი პოლიტიკაა, დისციპლინის ტრადიციულ თვალსაზრისით და ყურადღებას ძირითადად, სახელისუფლებო მანქანასა და მის მოხელეებზე ამახვილებს. პოლიტიკის შესწავლა არსებითად სახელმწიფო მმართველობის, უფრო ზოგადად — ხელისუფლების შესწავლას ნიშნავს. სწორედ ეს ტრადიციული გაგებაა ხაზგასმული ცნობილი ამერიკელი პოლიტოლოგის, დევიდ ისტონის შრომებში, და პოლიტიკა განმარტებულია, როგორც “ღირებულებათა განკარგვა ხელისუფლების მიერ“. მისივე აზრით, პოლიტიკა სხვადასხვაგვარ ზერხებს გულისხმობს, რომელთა მეშვეობითაც მთავრობა ფართო საზოგადოების ზეწოლას პასუხობს — კერძოდ კი წახალისებით, დაჯილდოებითა თუ პირიქით — დასჯის სახით. შესაბამისად, ლაპარაკია იმ ღირებულებებზე, რომლებიც სავსებით მისაღებია თავად საზოგადოებისათვის და მოქალაქეთა უმრავლესობისთვის სავალდებულოდაც კი ითვლება. ეს მიდგომა პოლიტიკის გაგებას უფრო აახლოებს ინგლისურ ცნებასთან “policy”, რაც იმ ოფიციალური გადაწყვეტილებების ერთობლიობას ნიშნავს, რომელთა მეშვეობითაც ხელისუფლება საზოგადოებას მართავს.

პოლიტი:

საზოგადოების ორგანიზების ისეთი ფორმა, რომელიც ხელისუფლების მიერ პოლიტიკური გაულების გამოყენებას ეფუძნება; არისტოტელესთან პოლიტი განმარტებულია, როგორც “მრავალთა მმართველობა ყველას საკეთილდღეოდ”.

პოლისი - ძველ ბერძნულად: ქალაქი-სახელმწიფო.

დამკვიდრებული თვალსაზრისით, საზოგადოების ორგანიზების უმაღლეს და სასურველ ფორმად მიიჩნეოდა.

თუმცა, აღნიშნული მიდგომის ნაკლი მისი ცალმხრივობაა: გამოდის, რომ პოლიტიკა მხოლოდ **პოლიტის** (**polity**) ფარგლებში მოიაზრება, ანუ საზოგადოებრივი მოწყობის იმ სისტემაში, რომელიც სახელისუფლო მექანიზმებზეა ფოკუსირებული. ამ თვალსაზრისით, პოლიტიკა თითქოსდა

ნიკოლო მაკიაველი (1469-1527)

იტალიელი პოლიტიკოსი და მწერალი. ვეჯილის შვილი. საჯარო ცხოვრების შესახებ ცოდნა მან პოლიტიკურად არასტაბილურ ფლორენციაში მიიღო. მაკიაველის სახელმწიფო მდივნის თანამდებობა ეკავა (1498 - 1512წწ.) და ამა თუ იმ მისიით საფრანგეთში, გერმანიაშია თუ მთელს იტალიაში მოგზაურობდა. ხანმოკლე პატიმრობისა და მედიითა მმართველობის აღდგენის შემდგომ, მაკიაველიმ სალიტერ-

ატურო საქმიანობას მიჰყო ხელი. მისი ძირითადი ნაშრომი “მთავარი” (1531) ჩეხარე ბორჯიას კარის პოლიტიკასა და მის მაშინდელ ძალისმიერ მეთოდებზე უშუალო დაკვირვების შედეგია. ნაშრომი დაწერილია როგორც სახელმძღვანელო — გაერთიანებული იტალიის მომავალი მმართველისათვის. ეპითეტი “მაკიაველური” დღემდე “ცბიერი და ორპირი” ქმედებების სინონიმად გამოიყენება.

მხოლოდ კაბინეტებში, საკანონმდებლო კულუარებსა თუ სხვადასხვა დეპარტამენტებში “კეთდება” და მასში ჩართულ ადამიანთა რიცხვიც შეზღუდულია – უმთავრესად პოლიტიკოსებით, საჯარო მოხელეებითა და ლობისტებით შემოიფარგლება. ამ გაგებით, ადამიანებისა და ინსტიტუტების, ისევე, როგორც საზოგადოებრივი სფეროს მეტი წილი საერთოდ პოლიტიკის “თამაშარეთ” რჩება. ბიზნესი, სკოლები და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებები, საზოგადოებრივი ჯგუფები, ოჯახები და ა.შ., ამ შემთხვევაში “არაპოლიტიკურ” სტრუქტურებად განიხილებიან, რადგან “ქვეყნის მართვაში” არანაირად არ მონაწილეობენ. ამავე ნიშნით, პოლიტიკის მხოლოდ სახელმწიფო საქმიანობად წარმოიჩინას, ჩვენს ცხოვრებაზე სულ უფრო მზარდი გავლენის მქონე ისეთი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო თუ გლობალური ფენომენების უგულვებელყოფამდე მივყავართ, როგორებიცაა ვიქსატ, ტრანსნაციონალური ტექნოლოგიები და მრავალეროვანი კორპორა-

მართვა

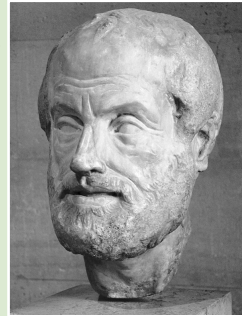
მართვა უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე მმართველობა, თუმცა ამ ცნებას ჯერაც არ შეუქმნია რაიმე დამკვიდრებული, ყველასათვის მისაღები განსაზღვრება. მართვაში საზოგადოებრივი ცხოვრების წარმართვის სხვადასხვა საშუალება მოიაზრება. ამდენად, მმართველობა მართვის მხოლოდ ერთი ინსტიტუტთაგანია და “მართვა მმართველობის გარეშეც შესაძლებელია” (როუდსი, 1996). მმართველობის მთავარი ბერკეტებია: ბაზრის არსებობა, იერარქიული დაყოფა, კომუნიკაციური სისტემები.

აღნიშნული ცნების უფრო ფართო გაგებით გამოყენება სახელმწიფო/საზოგადოების გამიჯვნას აბუნდოვანებს, რადგან მართვის იმგვარ ფორმებსაც მოიცავს, როგორიც საზოგადოებრივის კერძოსთან თანამშრომლობაა, კომუნიკაციური სისტემები და ზენაციონალური თუ ვიწროეროვნული ორგანიზაციებია (ე.წ. “მრავალსაფეხურიანი მმართველობა”). ზოგი მართვას ბრძანებისა და კონტროლის მექანიზმებიდან აქცენტის კონსულტაციებსა და მოლაპარაკებებზე გადატანასთან აიგივებს; სხვანი კი ამას “ადმინისტრირების დონის კლებასა” და თავისუფალი ბაზრისათვის უპირატესობის მინიჭებას უკავშირებენ.

არისტოტელე (384-322 ჩვ.წ.-მდე)

ბერძენი ფილოსოფოსი. არისტოტელე პლატონის მოწაფე (იხ. სურათი 2) და ახალგაზრდა ალექსანდრე მაკედონელის აღმზრდელი იყო. ჩვ.წ.-მდე 335წ. მან ფილოსოფიის საკუთარი სკოლა დააარსა ათენში და მას „პერი-პატეტური“ ეწოდა, რადგანაც საუბრისას აქეთ-იქით სიარული სჩვეოდა ხოლმე. ჩვენამდე მოღწეული მისი 22 ლექცია-ტრაქტატი ლოგიკის, ფიზიკის, მეტაფიზიკის, ასტრონომიის, მეტეოროლოგიის, ბიოლოგიის, პოლიტიკისა და ეთიკის სფეროებს მოიცავს. შუა საუკუნეებში არისტოტელეს ნააზრევი არაბულ ფილოსოფიას დაედო საფუძვლად, მოგვიანებით კი ქრისტიანულ თეოლოგიაშიც აისახა. არისტოტელეს უცნობლესი ნაშრომი „პოლიტიკა“, იდეალური წყობილების მისეული მოდელი.

ციები. ამგვარი ხედვა მაშინდელი გამოძახილია, როცა ერი-სახელმწიფო ჯერ კიდევ დამოუკიდებელ მოთამაშედ აღიქმებოდა საერთაშორისო ასპარეზზე. მეტიც, ამჟამად სულ უფრო მკვიდრდება მოსაზრება, რომ არაერთგვაროვან საზოგადოებებს არა მხოლოდ მთავრობები მართავენ, არამედ პროცესში უკვე საჯარო თუ კერძო სექტორის მთელი სპექტრია ჩართული. სწორედ ამის ანარეკლია მოსაზრებაც, რომ დღესდღეობით “სახელისუფლებო მართვის” ნაცვლად, უფრო ხშირად ტერმინი “მმართველობა” (governance) იხმარება.

შესაძლოა, ეს განსაზღვრება კიდევ უფრო დაკონკრეტდეს: ამის აშკარა მაგალითია პოლიტიკის გაიგვება პარტიულ პოლიტიკასთან. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ასეთ შემთხვევაში “პოლიტიკურის” სფერო იმ სახელმწიფო მოღვაწეებამდე დაიყვანება, ვისაც საკუთარი იდეების ცხოვრებაში გატარება ამა თუ იმ ფორმალურ გაერთიანებებში — მაგალითად, პოლიტიკურ პარტიებში გაწევრიანების გზით სურთ.

ამ გაგებით პოლიტიკოსები “პოლიტიზირებულებად” მიიჩნევიან, ხოლო საჯარო მოხელეები — ყოველ შემთხვევაში, სანამ თავიანთ პროფესიულ მოვალეობებს მიუკერძოებლად ასრულებენ — “არაპოლიტიკურებად”. არაპოლიტიკურ ფიგურებად განიხილებიან მოსამართლეებიც, ვიდრე მათ განაჩენზე პირადი განწყობა ან სხვა რამ მოტევაცია არ მოქმედებს — სხვა შემთხვევაში მათ, შესაძლოა, “პოლიტიზირებულობაშიც” კი დასდონ ბრალი.

ანტიპოლიტიკა:

ოფიციალური პოლიტიკითა და პოლიტიკური მექანიზმებით გამოწვეული იმედგაცრუება, გამოხატული სისტემის წინააღმდეგობი პარტიების მხარდაჭერით ანდა საერთოდ უარის თქმით პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობაზე.

სწორედ პოლიტიკასა და სახელმწიფო საქმეებს შორის არსებული კავშირით შეიძლება აიხსნას, რატომ იძენს ასე ხშირად სიტყვა პოლიტიკა უარყოფით თუ დამამცირებელ იმიჯს: უბრალო ხალხის თვალში პოლიტიკა პოლიტიკურ მოღვაწეთა საქმიანობასთან ასოცირდება. უხეშად რომ ვთქვათ, პოლიტიკოსებს ხშირად ძალაუფლებას მოწყურებულ ფარისევლებად სახავენ, რომელთა პოპულისტური რიტორიკის მიღმა, სინამდვილეში პირადი ამბიციების გარდა არაფერი დგას. მართლაც, პოლიტიკოსის ამგვარმა აღქმამ დღევანდელობაში უფრო მოიკიდა ფეხი — მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები სულ უფრო და უფრო ეფექტურად აშუქებენ კორუფციისა და

უპატიოსნობის ფაქტებს, რითაც ანტიპოლიტიკის (antipolitics) ფენომენის გაჩენას უწყობენ ხელს. ტრადიციული პოლიტიკური მანქანისა და მისი მომსახურე პერსონალის მიმართ გაუცხოება იმ ღრმად ფესვგამდგარი თვალსაზრისიდან მომდინარეობს, რომ პოლიტიკა თვითკმარი, ორპირი და უპრინციპო საქმიანობაა; სწორედ აქედან ჩნდება ცნობილი აგდებული ეპითეტებიც, როგორებიცაა “პოლიტიკანობა” და “კულუარული პოლიტიკა”. ამასთან დაკავშირებით, ხშირად ახსენებენ ზოლმე ნიკოლო მაკიაველის ნაშრომს “მთავარი”, სადაც მან “პოლიტიკის კეთების” უკიდურესად რეალისტური სურათი დახატა და ყურადღება პოლიტიკურ ლიდერთა სისასტიკეზე, ცბიერებასა და გაქნობაზე გაამახვილა. რომ არ არსებობდეს ხელისუფლების მიერ ფასეულობათა განკარგვის რაიმე მექანიზმი, საზოგადოება უბრალოდ დაიშლებოდა და როგორც ადრინდელი სოციალური კონტრაქტის თეორეტიკოსები ამტკიცებდნენ, დაიწყებოდა სამოქალაქო ომი — “ყველა ყველას წინააღმდეგ”. შესაბამისად, საქმე ის კი არაა, მოვსპოთ პოლიტიკოსები და ზოგადად პოლიტიკასაც მოვუღოთ ბოლო, არამედ უზრუნველვყოთ მისი კონტროლისა და შეზღუდვის იმგვარ ჩარჩოებში მოქცევა, როცა ხელისუფლება ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას ვეღარ მოახერხებს.

პოლიტიკა როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობა

პოლიტიკის მეორე და უფრო ფართო გაგება სამთავრობო მართვის ვიწრო სფეროდან მის უფრო ვრცელ სიბრტყეზე გადატანას გულისხმობს, რასაც ჩვეულებრივ “საზოგადოებრივ საქმიანობას” ან “საზოგადოებრივ ურთიერთობებს” უწოდებენ ხოლმე. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, განსხვავება “პოლიტიკურსა” და “არაპოლიტიკურს” შორის ზუსტად ემთხვევა ცხოვრების არსებითად “საზოგადოებრივ” და “კერძო” სფეროებს შორის განსხვავებას. ამგვარი ხედვა ცნობილი ბერძენი ფილოსოფოსის, არისტოტელეს შრომებიდან იღებს სათავეს. “პოლიტიკაში” ის ამტკიცებს, რომ “ადამიანი პოლიტიკური ცხოველია” და ადამიანური ცხოვრება მხოლოდ პოლიტიკურ საზოგადოებაშია შესაძლებელი. ამ თვალსაზრისით, პოლიტიკა “სამართლიანი საზოგადოების” შექმნასთან დაკავშირებული ეთიკური ქმედებაა — ესაა დარგი, რომელსაც არისტოტელე “მეცნიერებათა მეცნიერებას” უწოდებს.

თუმცა ჩნდება კითხვა: სად უნდა გაივლოს ზღვარი “საზოგადოებრივ” და “კერძო” ცხოვრებას შორის? ტრადიციული ზღვარი სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების გამიჯნვას ემთხვევა. სახელმწიფო ინსტიტუტების (სამთავრობო მანქანის, სასამართლოების, პოლიციის, ჯარის, სოციალური დაცვის სისტემის და ა.შ.) “საზოგადოებრივად” მიჩნევა შესაძლებელია, ვინაიდან ისინი საზოგადოების თანაცხოვრების კოლექტიურ ორგანიზებაზე აკებენ პასუხს — ეგ კი არაა, მათი დაფინანსებაც საზოგადოების ხარჯზე — გადასახადების მეშვეობით ხდება. თავად სამოქალაქო საზოგადოება კი პირიქით — ედმუნდ ბერკის ნათქვამს თუ ვირწმუნებთ — ერთგვარი “მცირე ჯგუფებისაგან” შედგება, ისეთი ინსტიტუტებისაგან, როგორებიცაა ოჯახი, სანათესაო, კერძო საწარმოები, პროფესიული კავშირები, კლუბები, მოსახლეთა გაერთიანებები და სხვ. ისინი იმ გაგებით ითვლებიან

სამოქალაქო საზოგადოება

ცნება სამოქალაქო საზოგადოებას სხვადასხვანაირად განსაზღვრვენ ხოლმე. თავდაპირველად იგი “პოლიტიკურ საზოგადოებად” მოიაზრებოდა, რომელსაც კანონი მართავს. ჩვეულებრივ, სამოქალაქო საზოგადოებას სახელმწიფოსაგან მიჯნავენ და იმ კერძო ინსტიტუტებს უკავშირებენ, რომლებიც ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებელია და ცალკეული პირების მიერ თავიანთი მიზნების მისაღწევად ორგანიზებული. ამდენად, სამოქალაქო საზოგადოება ავტონომიურ ჯგუფებსა და ასოციაციებს გულისხმობს: კომპანიებს, ინტერეს-ჯგუფებს, კლუბებს, ოჯახებს და ა.შ. თუმცა ჰეგელი განასხვავებს ოჯახს სამოქალაქო საზოგადოებისაგან, და ამ უკანასკნელს ეგოიზმისა და თავკერძობის სფეროდ მიიჩნევს. ცნება “გლობალური სამოქალაქო საზოგადოება” კი უკვე იმგვარ ტრანსნაციონალურ ორგანიზაციებს მოიცავს, რომლებიც კერძო, მოგებაზე არაა ორიენტირებული, თვითმართვადია და ნებაყოფლობითი: ასეთებია, მაგალითად, არასამთავრობო ორგანიზაციები და საზოგადოებრივი მოძრაობები.

რა არის პოლიტიკა 1.

“კერძოდ”, რომ მათი შექმნაც და დაფინანსებაც ცალკეულ მოქალაქეთა მიერ ხდება — საკუთარი და არა საზოგადოების ფართო ფენების ინტერესთა დასაკმაყოფილებლად. საზოგადოებრივის/კერძოს ამგვარი დიფერენცირების საფუძველზე, პოლიტიკა სახელმწიფოს ქმედებებთან და საჯარო მოხელეთა მკაცრად განსაზღვრულ მოვალეობებთანაა გაიგივებული. აქედან გამომდინარე, ცხოვრების ის სფეროები, რომელთა მართვა ადამიანებს თავად, საკუთარი ძალებით შუძლიათ (ეკონომიკური, სოციალური, საყოფაცხოვრებო, პირადი, კულტურული, შემოქმედებითი და სხვ.) აშკარად “არაპოლიტიკურია”.

ზოგჯერ “საზოგადოებრივად/კერძოდ” დაყოფა კიდევ უფრო მკვეთრად ემიჯნება ერთმანეთს, და ამ შემთხვევაში ზღვარი უკვე “პოლიტიკურ/პირადულზე” გადის (ნახ. 1.1.)

ნახ. 1.1.

საზოგადოებრივსა და პირადს შორის გამიჯნვის ორი გაგება

საზოგადოებრივი სახელმწიფო:	კერძოსამოქალაქო საზოგადოება
სახელმწიფო მართვის აპარატი	დამოუკიდებელი ინსტიტუტები: კერძო ბიზნესი, პროფკავშირები, კლუბები, ოჯახები და ა. შ.
საზოგადოებრივი	კერძო
საზოგადოებრივი ცხოვრების სფერო: პოლიტიკა, ვაჭრობა, შრომითი საქმიანობა, ხელფასება, კულტურა და ა.შ.	პირადული სფერო: ოჯახი და პირადი ცხოვრება

მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო საზოგადოება შეგვიძლია გავმიჯნოთ სახელმწიფოსაგან, ის მაინც მთელ რიგ ინსტიტუტებს მოიცავს, რომლებიც, ფართო გაგებით, “საზოგადოებრივად” განიხილებიან — ღია სტრუქტურებია, მუშაობენ საჯაროობის პრინციპით და საზოგადოებისათვისაც მისაწვდომნი არიან. აქ ერთი მნიშვნელოვანი ამბავია, რაც “პოლიტიკურის” ჩვეულებულ გაგებას აფართოებს — რაკიდა ეკონომიკა კერძოდან საზოგადოებრივ სფეროში გადააქვს და ამგვარად, პოლიტიკის ამა თუ იმ გამოვლინებას ყველგან ხედავს – ნებისმიერ დაწესებულებაშიც კი; და მაინც, მიუხედავად იმისა, რომ ისეთი ინსტიტუტები, როგორებიცაა კერძო საწარმოები, კლუბები თუ პროფესიული კავშირები, “საზოგადოებრივად” მიიჩნევა, ყველა ესენი პოლიტიკისათვის შეზღუდულ არეალში რჩებიან. პოლიტიკა არ ახდენს და არც უნდა ახდენდეს გველენას “კერძო” საქმეებსა და ინსტიტუციებზე. მაგალითად ფემინისტურად განწყობილი თეორეტიკოსები მიიჩნევენ, რომ პოლიტიკა “სახლის ზღურბლზე” მთავრდება — ის არ ეხება არც ოჯახს, არც

ჰანა არენდტი (1906-75)

გერმანელი პოლიტიკის თეორეტიკოსი და ფილოსოფოსი. საშუალო შეძლების ებრაულ ოჯახში აღიზარდა. 1933წ. ნაცისტების მიერ დასაღწევად გერმანიიდან გაიქცა და საბოლოოდ ა.შ.შ.-ში დასახლდა, სადაც დაიგდო კიდევ სახელი. ჰანა არენდტის მრავალფეროვან და მრავალმხრივ გამორჩეულ ნაშრომებზე ჰაიდეგერის (1883-1976) და იასპერსის (1889-1976) ეგზისტენციალიზმმა იქონია გავლენა, რასაც არენდტი “შეუზღუდავ აზროვნებად” ახასიათებს. მის საუკეთესო ნაშრომებს შორის აღსანიშნავია “ტოტალიტარიზმის საფუძვლები” (1951), სადაც ნაცისტურ გერმანიასა და სტალინისტურ რუსეთს შორისაა პარალელები გაუღებული; მისი უდიდესი ფილოსოფიური ნაშრომებია “ადამიანური გარემო” (1958); “რევოლუციის თაობაზე” (1963) და აიჰმანი იერუსალემში (1963). ამ უკანასკნელმა დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია, რაკილა თავად აიჰმანის “ბანალურ ბოროტებად”, ანუ რიგით ნაცისტ ჩინოსნად და არა — ფაშისტური იდეოლოგიის ფანატიკოსად სახავს.

პირად ცხოვრებასა და არც პირად ურთიერთობებს. ამგვარი დამოკიდებულება აშკარა ზღვება პოლიტიკოსთა სურვილით, პროფესიულ ქცევასა და პიროვნულ ჩვევებს შორის მკვეთრი ზღვარი გაავლონ: როცა, ვთქვათ, მეუღლის დაღატაკ ან ბავშვებთან უხეშობას პირად საქმედ მიიჩნევენ, მსგავსი საქციელის პოლიტიკურ მნიშვნელობას იმ მოტივით უარყოფენ, ჩვენს საზოგადოებრივ საქმიანობაზე ყოველივე ეს არანაირად არ აისახებაო.

პოლიტიკის არსებითად საზოგადოებრივ საქმიანობად აღქმამ არაერთი დადებითი თუ უარყოფითი წარმოდგენა გააჩინა. არისტოტელედან მომდინარე ტრადიციის თანახმად, პოლიტიკა, სწორედ მისი საზოგადოებრივი ხასიათის გამო, კეთილშობილურ და ქველ საქმიანობად განიხილებოდა მუდამ. სწორედ ამ პოზიციას იღებდა ჰანა არენდტი, რომელიც თავის ნაშრომში “ადამიანური გარემო” (The human condition, 1958) ამტკიცებს, პოლიტიკა ადამიანთა მოღვაწეობის უმნიშვნელოვანესი ფორმაა, ვინაიდან თავისუფალ და თანასწორ მოქალაქეებს შორის ურთიერთობებს გულისხმობს — ცხოვრებას აზრს ანიჭებს და ყოველი ინდივიდის უნიკალურობასაც ადასტურებს. მსგავს დასკვნამდე მივიდნენ ისეთი მოაზროვნეებიც, როგორებიცაა ჟან-ჟაკ რუსო და ჯონ სტიუარტ მილი იყვნენ — ისინიც ამტკიცებდნენ, პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობა უკვე თავისთავადი სიქველეაო. რუსო თვლიდა, რომ მხოლოდ პოლიტიკურ ცხოვრებაში მოქალაქეების უშუალო და მუდმივი მონაწილეობა მისცემს სახელმწიფოს შესაძლებლობას, საერთო კეთილდღეობას, ანუ მისივე თქმით, “საყოველთაო ნებას” ემსახუროს. მილის აზრით კი, საზოგადოებრივ საქმიანობაში მონაწილეობას საგანმანათლებლო ფუნქციაც ეკისრება, რამდენადაც ინდივიდის პიროვნულ, ზნეობრივ და გონებრივ განვითარებას უწყობს ხელს.

ზემოთქმულის მკვეთრად საპირისპირო თვალსაზრისის მიხედვით, პოლიტიკა, როგორც საზოგადოებრივი აქტივობა, ადამიანის ცხოვრებაში ჩარევის არასასურველი ფორმაა და ლიბერალური წყობის მოაზროვნეები სამოქალაქო საზოგადოებას ყოველთვის სახელმწიფოზე მაღლა აყენებდნენ იმ საბაბით, “კერძო” ცხოვრება არჩევანის, პიროვნული თავისუფლებისა და ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის სფეროდ უნდა დარჩეს. მათ “პოლიტიკურის” სფეროს შეზღუდვა და კერძო საქმიანობის ისეთი ფორმების პოლიტიკის მიღმა დატოვება სურთ, როგორცაა, ვთქვათ, ბიზნესი, სპორტი, ან ოჯახური ცხოვრება. ამ თვალსაზრისით, პოლიტიკა არაიდეალური მოვლენაა, რაკილა ხელს გვიშლის მოვიქცეთ ისე, როგორ გვსურს — შესაძლოა კერძო ბიზნეს-კომპანიების მართვის საქმეშიც ჩაერიოს, ჩვენს მაგივრადაც გადაწყვიტოს, სად და ვისთან ვაგოროთ ბურთი, ან როგორ გავზარდოთ შვილები...

პოლიტიკა, როგორც დათმობისა და თანხმობის უნარი

პოლიტიკის მესამე განსაზღვრება არა იმდენად მის სამოქმედო ასპარეზს განეკუთვნება, რამდენადაც გადაწყვეტილებათა მიღების გზას. ძირითადად, პოლიტიკა განიხილება როგორც საუკეთესო საშუალება კონფლიქტების მოსაგვარებლად: ანუ დათმობის, მოთათბირებისა და შეთანხმებების გზით და არა უხეში ძალის გამოყენებით. სწორედ ეს იგულისხმება, როცა პოლიტიკას “შესაძლებლის ხელოვნებას” უწოდებენ ხოლმე. პოლიტიკის ამგვარი განსაზღვრება ყოველდღიურ მეტყველებაშიც ისმის: მაგალითად, როდესაც საუბრობენ პრობლემის “პოლიტიკურ” გადაჭრაზე, მხედველობაში აქვთ მშვიდობიანი მოლაპარაკებები და არბიტრაჟი და არა ძალისმიერი გადაწყვეტილებები. ვიმეორებთ — პოლიტიკის ამგვარი შეფასება ჯერ კიდევ არისტოტელესაგან მომდინარეობს — კერძოდ, მისი რწმენიდან, რომ რასაც თავად ის “პოლიტის” უწოდებდა, მართვის იდეალურ სისტემაა: ესაა, შეიძლება ითქვას, “შერეული” ფორმა, რომელიც მმართველობის როგორც არისტოკრატიულ, ისე დემოკრატიულ ნიშანთვისებებს ატარებს. დღესდღეობით ამგვარი ხედვის ერთი მთავარი მიმდევრატაგანი ბერნარდ კრიკია (Bernard Crick). თავის კლასიკურ გამოკვლევაში “პოლიტიკის დასაცავად” (In Defence of Politics) იგი განმარტავს:

“... პოლიტიკაა, როდესაც წესების მოცემულ სისტემაში ინტერესთა კონფლიქტი თითოეული მხარისთვის იმ წვლილის პროპორციული ძალაუფლების გადაცემით წყდება, რაც მას საზოგადოების კეთილდღეობის საქმეში შეაქვს”.

ამ თვალსაზრისით, პოლიტიკის გასაღები ძალაუფლების ფართო გადანაწილებაა. იქიდან გამომდინარე, რომ ინტერესთა კონფლიქტს გარდაუვლად მიიჩნევენ, კრიკი ამტკიცებს, ძალაუფლებით აღჭურვილი საზოგადოებრივი თუ ინტერეს-ჯგუფები უცილობლად უნდა მორიგდნენ ერთმანეთში — მათი შეჯახება დაუშვებელიაო. სწორედ ამიტომ მოიაზრებს იგი პოლიტიკას, როგორც “წესრიგის პრობლემის ისეთ გადაწყვეტას, როდესაც არჩევანი

შეთანხმებისა და შერიგების, და არა ძალადობისა და იძულების სასარგებლოდ კეთდება”. პოლიტიკის ამგვარი ხედვა ლიბერალურ-რაციონალისტური პრინციპებისადმი ერთგულებას ასახავს: ის ემყარება კამათისა და მსჯელობის ეფექტურობის ურყევ რწმენას, და ასევე დარწმუნებულია, რომ შემდგარ საზოგადოებას იმთავითვე კონსენსუსისადმი მიდრეკილება უფრო ახასიათებს, ვიდრე გადაუჭრელი კონფლიქტებისადმი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, არსებული უთანხმოებანი შესაძლებელია ძალადობის ან მუქარის გარეშეც გადაიჭრას. თუმცა, კრიტიკოსები იმასაც მიუთითებდნენ — კრიკი პოლიტიკას ცალმხრივად აღიქვამს და მისეული ხედვა მხოლოდ დასავლურ პლურალისტულ დემოკრატიებს ითვალისწინებს — ფაქტიურად, პოლიტიკა ამომრჩევლის ნებასა და პარტიულ მეტოქეობასთან გააიგივა და შედეგად, მისეული მოდელი ერთპარტიულ სახელმწიფოებთან ან სამხედრო დიქტატურებთან მიმართებაში, ვერაფერი გამოსადეგაო.

პოლიტიკის ამგვარი ხედვა მაინც უდაოდ დადებით ხასიათს ატარებს: პოლიტიკა უტოპია არაა (კომპრომისი ყველა მხარის დათმობაზე წასვლას გულისხმობს, მაგრამ ბოლომდე კმაყოფილი ჯერ არავინ არასდროს დარჩენილა) და მაინც, ის ბევრად სჯობს სხვა ალტერნატივებს — ძალადობასა და სისხლისღვრას. ამ გაგებით პოლიტიკა ცივილიზირებულ და ცივილიზაციის მომტან ძალად შეიძლება გავიაზროთ. ხალხს უნდა ვასწავლოთ პოლიტიკის, როგორც საქმიანობის პატივისცემაცა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაბმაც. ოღონდაც, პოლიტიკის, როგორც კომპრომისისა და ურთიერთგაგების პროცესის თანამდგევი სირთულეებისა და იმედგაცრუებების გაუაზრებლობამ (რაკიდა ის სხვათა შეხედულებების გათვალისწინებასაც გულისხმობს), შესაძლოა განაპირობა კიდევ დემოკრატიული პოლიტიკისადმი სკეპსისის ზრდა განვითარებული მსოფლიოს მნიშვნელოვან ნაწილში. სტოუკერის თქმით, “პოლიტიკა იმედგაცრუებებზეა აწყობილი — ხშირად მისი შედეგები ბუნდოვანი და ორაზროვნია, მაგრამ საბოლოო — არასოდეს”.

პოლიტიკა როგორც ძალაუფლება

პოლიტიკის მეოთხე განსაზღვრება ყველაზე ფართო და რადიკალურია: ამ შემთხვევაში პოლიტიკას ერთ რომელიმე კონკრეტულ სფეროს არ განაკუთვნიებენ — იქნება ეს სახელისუფლებო, სახელმწიფო, თუ საზოგადოებრივი — მიიჩნევა, რომ პოლიტიკა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა “კუთხე-კუნჭულში” აღწევს.

ადრიან ლეფტვიჩი (Adrian Leftwich) თავის ნაშრომში “რა არის პოლიტიკა — ანუ პოლიტიკური საქმიანობა და მისი კვლევა” (What is Politics? The Activity and Its Study, 1984) ამტკიცებს, რომ “პოლიტიკა ნებისმიერ კოლექტიურ საჯარო საქმიანობას უდევს საფუძვლად — ოფიციალურსა თუ არაფორმალურს, საზოგადოებრივსა თუ კერძოს, ყოველ დაჯგუფებას, ინსტიტუტსა და გაერთიანებას”. ამ თვალსაზრისით, პოლიტიკა საზოგადოებრივი ურთიერთიერთობის ყველა დონეზე იჩენს თავს — იქნება ეს ოჯახი, სამეგობრო, თუ ერი ან გლობალური გაერთიანება. ოღონდ ეგაა, ჩნდება

კონსენსუსი
ტერმინი “კონსენსუსი”, როგორც წესი, განსაკუთრებული ყაიდის თანხმობას ნიშნავს. ჯერ ერთი, იგულისხმება ფართო შეთანხმება, რომლის პირობებიც პიროვნებათა თუ გარკვეულ ჯგუფთა ფართო სპექტრისათვისაა მისაღები; მეორეც — ზუსტი და პირდაპირი შეთანხმებისაგან განსხვავებით, ის ფუნდამენტალურ და ძირეულ პრინციპებზე მორიგებას გულისხმობს — სხვა სიტყვებით თუ ვიტყვი, კონსენსუსი წერილმან უთანხმოებებს არ გამორიცხავს. ტერმინი “კონსენსუსის პოლიტიკა” ორი მნიშვნელობით გამოიყენება: **პროცედურული** კონსენსუსი — ეს კონსულტაციებისა და გარიგებების გზით გადაწყვეტილების მიღების სურვილია — პოლიტიკურ პარტიებს, ან მთავრობასა და ძირითად ინტერეს-ჯგუფებს შორის. **არსებითი** კონსენსუსი კი ორი ან მეტი პარტიის იდეოლოგიური პოზიციების თანხვლომას გულისხმობს — ძირითად პოლიტიკურ მიზნებთან დაკავშირებით ამის მაგალითებია 1945 წლის შემდგომი სოციალურ-დემოკრატიული კონსენსუსი დიდ ბრიტანეთში და სოციალურ-საბაზრო კონსენსუსი — გერმანიაში.

საყურადღებოდ...

ძალაუფლების სახეობები:

როცა მაკანი რაღაც ისეთს აკეთებინებს სხვას, რასაც ეს უკანასკნელი თავად არ გააკეთებდა, უკვე ძალაუფლებას იყენებს. თუმცა ეს სხვადასხვაგვარად შეიძლება მოხდეს, რაც რამდენიმე სახის ძალაუფლების არსებობას განაპირობებს.

ძალაუფლება, როგორც გადაწყვეტილების მიღება:

ამგვარი ძალაუფლება იმ გაზრებულ ქმედებებს გულისხმობს, რომლებიც საბოლოო გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედებენ. ამ სახის ძალაუფლების კლასიკური განმარტება მოცემულია რობერტ დალის (Robert Dahl) ნაშრომში “ვინ მართავს? დემოკრატია და ძალაუფლება ამერიკულ ქალაქებში” (1961), სადაც ავტორმა საბოლოო გადაწყვეტილებათა გააზრებითა და საქმეში გასულ მხარეთა წინდაწინვე ცნობილი ინტერესების გათვალისწინებით განსაზღვრა, თუ ვის ხელში იყო რეალური ძალაუფლება.

თავისთავად, გადაწყვეტილებათა მიღებაზე ათასგვარი ზემოქმედებაა შესაძლებელი: მაგ., ქით ბოულდინგი თავის წიგნში “ძალაუფლების სამი სახე” (1989), ჩამოთვლის “ჯოხს” (ძალის გამოყენება ან მუქარა), “შეთანხმებას” (ორმხრივ სახეირო გარიგება) და “ამბორს” (ვალდებულება, ერთგულება და ურთიერთ-გაგება).

ძალაუფლება, როგორც ბლოკირების ტაქტიკა:

მეორეგვარი ძალაუფლება, ბაქრაჩისა და ბარაცის (Bachrach and Baratz, 1962) აზრით, სწორედ გარკვეული გადაწყვეტილებების შეფერხების საშუალებაა, ანუ ფაქტიურად, “საკითხის არდასმა”.

ეს პირველ რიგში იმგვარ პოლიტიკურ ტაქტიკას და კონტროლის უნარს მოითხოვს, რითაც სხვადასხვა თემებისა და საკითხების განმარტება ფერხდება. ასე მაგალითად, კერძო კომპანიებს შეუძლიათ აშკარადაც გაილაშქრონ მომხმარებლის ინტერესების დამცველი კანონების წინააღმდეგ (ძალაუფლების პირველი სახეობა) და ასევე, პარტიებთან და პოლიტიკოსებთან ამა თუ იმ საკითხის ლობირების გზით, მომხმარებელთა უფლებებთან დაკავშირებული კანონპროექტების საჯარო განხილვა დაბლოკონ (მეორე სახეობა).

ძალაუფლება, როგორც არჩევანის კონტროლი.

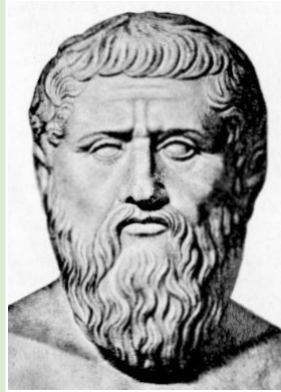
ძალაუფლების მესამე სახეობაა სხვაზე ზემოქმედების მოხდენის უნარი საკუთარი აზრების, მოთხოვნებისა და სურვილების თავსმოხვევით. ესაა იდეოლოგიური ინდოქტრინაციითა და ფსიქოლოგიური კონტროლის მეშვეობით გამოხატული ძალაუფლება. სწორედ ამგვარი ტიპის ძალაუფლებას უწოდებენ (მაგ. **ლუქი**) ძალაუფლების რადიკალურ გაგებას და ის გარკვეულწილად “რბილ” ძალაუფლებას ემთხვევა. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ რეკლამა და მისი საშუალებით მომხმარებლის გემოვნებაზე გავლენის მოხდენა, რაც ხშირად რომელიმე საფირმო სახელის კულტივირებით ხდება. პოლიტიკურ ცხოვრებაში ამგვარი ძალაუფლების გამოყენების მაგალითია პროპაგანდა, ხოლო უფრო ზოგადად, იდეოლოგიური ზეგავლენა.

კითხვა: მაინც რითაა გამორჩეული პოლიტიკური საქმიანობა, რა განასხვავებს მას ნებისმიერი სხვა სოციალური ქცევისაგან?

ფართო გაგებით, პოლიტიკა გულისხმობს რესურსების შექმნას, გადანაწილებასა და გამოყენებას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. არსებითად,

პლატონი (427 – 347 წწ. ჩ.წ.-მდე)

ბერძენი ფილოსოფოსი. დაიბადა არისტოკრატთა ოჯახში. სოკრატეს მიმდევრად ითვლება — ეს უკანასკნელი მისი ეთიკური და ფილოსოფიური დიალოგების მთავარი ფიგურაა. სოკრატეს გარდაცვალების შემდგომ, 399 წ., პლატონმა საკუთარი აკადემია დაარსა, ათენის ახალი მმართველი კლასის განსანათლებლად. პლატონის სწავლებით, მატერი-ალური სამყარო აბსტრაქტული და მარადიული იდეების არასრულყოფილი ანარეკლებისაგან შედგება. რესპუბლიკასა და კანონ-ში პლატონის მიერ აღწერილი პოლიტიკური ფილოსოფია, სამართლიანობის თვალსაზრისით იდეალური სახელმწიფოს აღწერის მცდელობაა. ორივე ნაშრომი მიზანმიმართულად ავტორიტარულია — არ ითვალისწინებს პიროვნულ თავისუფლებას და ძალაუფლების ერთადერთ მპყრობელებად განათლებული ელიტის წარმომადგენლებს — მეფე-ფილოსოფოსებს ესაზღვება. აქედან გამომდინარე, კრიტიკული თვალთუყურებდა დემოკრატია. პლატონის ნააზრევმა უდიდესი ზეგავლენა მოახდინა ქრისტიანობასა და ზოგადად ევროპულ კულტურაზე.

პოლიტიკა ძალაუფლებაა: ნებისმიერი ხერხის გამოყენებით სასურველი შედეგის მიღწევის უნარი. ეს ცნება მკაფიოდაა ჩამოყალიბებული ჰაროლდ ლასველის (Harold Lasswell) წიგნის სათაურში: “პოლიტიკა: ვის რა ერგება, როგორ და როდის” (1936). ამ თვალთახედვით, პოლიტიკა ჭრელია და მუდამ კონფლიქტების ზღვარზე ბალანსირებს, და მაინც, მისი ძირითადი მახასიათებელი რესურსების შეზღუდლობაა, რაც იმ მარტივი მიზეზით აიხსნება, რომ ადამიანის სურვილები და მოთხოვნები უსაზღვროა, ხოლო მათი დაკმაყოფილებისათვის საჭირო რესურსები — არასაკმარისი. ამიტომაც, პოლიტიკა შეიძლება გაგებულ იქნას როგორც ქიშკი შეზღუდული რესურსების გამო, ხოლო ძალაუფლება — ამ მოცილეობის მთავარი ინსტრუმენტი.

სწორედ ძალაუფლებისადმი ამ მიდგომის მომხრეთა შორის არიან ფემინისტებიცა და მარქსისტებიც. თანამედროვე ფემინისტებმა ყოველივე “პოლიტიკურის” მიმართ განსაკუთრებული ინტერესი გამოიჩინეს და ამის უმთავრესი მიზეზი ისაა, რომ პოლიტიკა, ტრადიციული გაგებით, დღემდე გამორიცხავს ქალს პოლიტიკური ცხოვრებიდან — ცხოვრების იმ “კერძო” სფეროთი ზღუდავს, რომელიც ოჯახისა და საოჯახო-საყოფაცხოვრებო მოვალეობებით შემოიფარგლება. მეორე მხრივ, როგორც პოლიტიკაში, ისე ცხოვრების სხვა სფეროებში ოდითგანვე მამაკაცი დომინირებდა. ამის გამო რადიკალი ფემინისტები უარყოფენ ყოველივეს “საზოგადოებრივ/კერძო” სფეროებად დაყოფას და ამტკიცებენ — პირადი ურთიერთობებიც კი პოლიტიკააო. ეს ლოზუნგი მკაფიოდ ასახავს რადიკალურ-ფემინისტურ რწმენას, რომლის თანახმადაც ოჯახური თუ პირადი ურთიერთობებიც კი, იმავდროულად, პოლიტიკურია. ამგვარი, ოღონდ კიდევ უფრო რადიკალური ხედვაა ხაზგასმული კვით მილეს წიგნში “სქესთა პოლიტიკა” (Kate Millet,